

УДК 378.011

© Без'язичний Б. І., 2014

<http://orcid.org/0000-0003-4294-3966>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Б. І. Без'язичний

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна)*

E-mail: bezyazychnyy58@mail.ru

Стаття присвячена визначенню основних тенденцій розвитку системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі.

В статті відзначається, що однією з необхідних передумов успішного виконання вчителем своїх фахових обов'язків є забезпечення гідного рівня його професійної підготовки в педагогічному виші. Для можливості ефективного вдосконалення цього процесу важливо чітко визначити перспективи подальшого розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. При цьому важливо враховувати, що ці тенденції повністю узгоджуються із загальними напрямками модернізації педагогічної освіти в цілому у відповідності до Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті.

На підставі аналізу наукових позицій різних науковців визначено, що подальший розвиток системи професійної підготовки майбутніх учителів відбувається, з одного боку, в руслі таких загальних тенденцій розвитку педагогічної освіти як фундаменталізація, гуманізація й гуманітаризація, демократизація, випереджаючий характер, безперервність, інформатизація тощо. З іншого боку, розвиток цієї системи характеризується своїми специфічними тенденціями, які переважною мірою зумовлені вимогами суспільства до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: тенденції, професійна підготовка, педагогічний виш, фізична культура, майбутній учитель.

Безъязычный Б. И. Тенденции развития системы профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Статья посвящена определению основных тенденций развития системы подготовки будущих учителей физической культуры в высшей школе.

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи

В статті відзначається, що однією з необхідних передумов успішного виконання вчителем своїх професійних обов'язків є забезпечення належного рівня його професійної підготовки в педагогічному вузі. Для можливості ефективного удосконалення цього процесу важливо чітко визначити перспективи подальшого розвитку системи професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. При цьому важливо враховувати, що ці тенденції повністю узгоджуються з загальними напрямками модернізації педагогічного освіти в цілому в відповідності з Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті.

На основі аналізу наукових позицій різних вчених виявлено, що подальше розвиток системи професійної підготовки майбутніх вчителів відбувається, з однієї сторони, в руслі таких загальних тенденцій розвитку педагогічного освіти як фундаменталізація, гуманізація і гуманітаризація, демократизація, опережуючий характер, неперервність, інформатизація і т.п. З іншої сторони, розвиток цієї системи характеризується своїми специфічними тенденціями, які переважно обумовлені вимогами суспільства до професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури.

Ключові слова: тенденції, професійна підготовка, педагогічний вуз, фізична культура, майбутній вчитель.

Вступ. В останні десятиріччя спостерігається значне погіршення стану здоров'я молоді, що зумовило підвищення уваги науковців до вивчення ролі та місця фізичної культури в системі шкільної освіти. У свою чергу, нагальна необхідність у переосмисленні існуючих підходів до її організації, розробки нової концепції фізичної культури вимагає внесення принципових змін у підготовку майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах.

Як свідчить аналіз наукової літератури, вченими висвітлено різні аспекти цієї підготовки. Так, теоретичні засади здійснення загальнопедагогічної підготовки обґрунтовано в наукових працях О. Абдуліної, А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Євдокимова, М. Євтуха, В. Лозової, Н. Нічкало, І. Зязюна, А. Капської, М. Подберезького, І. Прокопенка та ін. Питання дидактичної підготовки вчителя розкрито в доробках В. Бондаря, О. Бульвінської, В. Гриньової, В. Чайки, Л. Мартіросян та ін. Специфіку здійснення професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в сучасних вищих навчальних закладах характеризує дослідження О. Ажиппо, М. Віленського, Л. Деминської, Т. Ротерс, Л. Сущенко, Є. Таранової, Н. Шумакової та ін. Незважаючи на вагомий внесок вказаних науковців у розвиток педагогічної теорії та практики, в наукових працях не знайшло достатнього висвітлення питання про визначення

основних тенденцій розвитку системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури, однак важливість цього питання не викликає сумніву.

Мета статті полягає в визначенні основних тенденцій розвитку системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі.

Виклад основного матеріалу статті. У контексті досягнення поставленої мети важливо відзначити, що роль освіти в житті суспільства та його окремих членів постійно зростає, адже вона відіграє провідну роль у становленні людини як унікальної особистості, озброєнні її необхідними знаннями, формуванні світогляду та творчих здібностей, культури здоров'я, вихованні як патріота і громадянина. На підставі цього можна підсумувати, що від якості освіти переважною мірою «залежить майбутнє держави: народу і культури» [1, с. 215].

Слід підкреслити, що особливу роль у реалізації поставлених перед школою освітніх завдань відіграють вчителі фізичної культури. Причому значущість їхньої професійної діяльності сьогодні підвищується на тлі прояву таких негативних явищ: зменшення загальної фізичної активності школярів; недотриманням багатьма з них здорового способу життя; зловживання учнями роботою з комп'ютером тощо.

Крім того, в останні роки загострилась проблема проведення профілактичної роботи зі школярами з метою попередження серед них наркоманії, алкоголізму, нікотинової залежності та інших форм девіантної поведінки. Це, у свою чергу, вимагає забезпечення здоров'язбережувального дозвілля школярів, збільшення практичних занять фізичною культурою та активізації спортивно-масової роботи в школі. Отже, сучасний учитель фізичної культури має докладати активних зусиль, щоб сформувати духовні потреби та здорові звички в учнів, сприяти зміцненню їхнього фізичного, психічного та духовного здоров'я [4; 8].

Очевидно, що однією з необхідних передумов успішного виконання вчителем своїх фахових обов'язків є забезпечення гідного рівня його професійної підготовки в педагогічному виші. У свою чергу, для можливості ефективного вдосконалення цього процесу важливо чітко визначити перспективи подальшого розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. При цьому важливо враховувати, що ці тенденції повністю узгоджуються із загальними напрямками модернізації педагогічної освіти в цілому.

Слід наголосити, що концептуальні положення модернізації системи професійної підготовки вчителів фізичної культури та підвищення якості їхньої професійної діяльності визначено в таких нормативних документах, як Закон України «Про фізичну культуру і спорт», «Про освіту», «Про вищу освіту»,

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту тощо. Так, у Законі України «Про загальну середню освіту» підкреслюється важливість виховання в учнів «свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я (вихованців)» [3]. У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті наголошується, що педагоги мають забезпечити можливість одержання кожною особистістю «необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності» [7]. Слід також зазначити, що в процесі формування концептуальних ідей щодо покращення змісту й організації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах важливо враховувати положення Болонської декларації.

Як свідчить аналіз наукової літератури, багато відомих учених висловлюють у своїх працях цінні думки стосовно тенденцій розвитку системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Так, за висновками В. Платонова, В. Панюкова, В. Патрушева, М. Туленкова, подальший розвиток цієї системи має відбуватися в руслі впровадження нової методології державної фізкультурно-спортивної політики, яка передбачає перехід: «від формальної погоні за масовістю фізкультурно-спортивного руху до рекреаційно-оздоровчого і профілактичного ефекту, утвердження здорового способу життя; від адміністративно-командної до демократичної системи управління сферою фізичної культури і спорту, побудованої на ціннісно-спонукальних джерелах природних потреб людей у фізичному загартуванні; від жорстко впроваджуваних фізкультурно-спортивних нормативів і комплексів — до активної та диференційованої пропаганди впливу фізичної культури та спорту на працю, освіту та виховання людей, їх морально-етичний і світоглядний рівень розвитку; від ідеологізації та політизації фізичного виховання та спорту — до нормальних спортивних стосунків і зв'язків, заснованих на розумінні загальнолюдського характеру фізкультурно-спортивних цінностей» [9, с. 3].

На думку В. Магіна, провідними напрямками розвитку вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту в контексті ідей сучасної парадигми освіти є такі:

- забезпечення конкурентоспроможних на ринку праці, компетентних і мобільних у сфері фізичної культури та спорту фахівців, готових до постійного професійного росту;

- удосконалення змісту вищої педагогічної освіти відповідно до сучасних вимог щодо рівня професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури;

- розробка й апробація інноваційних технологій фізичної культури і включення найбільш ефективних з них до змісту вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту;

- здійснення постійної взаємодії з органами управління освітою, загальноосвітніми установами, освітніми закладами фізичної культури і спорту з метою вироблення єдиної стратегії щодо практичної реалізації положень нової освітньої парадигми;

- розробка, апробація й реалізація інноваційних форм і методів організації позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи майбутніх учителів фізичної культури [6, с. 360].

Н. Белікова, приєднуючись до наукової позиції В. Разуванова, серед основних тенденцій подальшого розвитку системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначає такі:

1. Перехід від процедурної до нормативної системи, який передбачає визначення діагностичних цілей на основі врахування чітко сформульованих вимог до кінцевої та проміжної підготовленості фахівця у вигляді конкретних знань і вмінь.

2. Пошук оптимальних форм сполучення спеціалізованої, загальнонаукової й гуманітарної компоненти знань студентів на основі фіксації конкретних вимог за певними розділами підготовки.

3. Забезпечення міждисциплінарного й інтернаукового характеру змісту освіти на базі блочного принципу, при якому навчальна інформація не диференціюється на окремі дисципліни, а подається у вигляді значних за об'ємом розділів, що відображають цілісні сторони підготовленості.

4. Реалізація інтенсивних змін системи підготовки кадрів шляхом оперативного впровадження в навчальний процес новітніх вітчизняних і світових розробок, а також ініціації досліджень у цій галузі, причому всі інновації мають бути матеріалізованими у вигляді зміни системи кінцевих і проміжних вимог до підготовленості фахівців.

5. Перетворення самостійної роботи в пріоритетну форму навчання студентів фізкультурних спеціальностей з орієнтацією майбутніх фахівців на самоосвіту, виражену в безперервному підвищенні свого загальнокультурного, інтелектуального і професійного рівня [2, с. 10–11].

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи

В. Кукса вважає, що провідне місце серед тенденцій подальшого розвитку системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури займає здійснення поступового переходу «спортивно-рекреаційних і валео-фізично-реабілітаційних типів освіти від парадигми засвоєння знань, умінь і навичок до здібності сприймати, розуміти і усвідомлювати те, що ти робиш, чим займаєшся, для чого це робиться і що з цього (в найближчій або далекій перспективі) може статися» [5, с. 45].

Висновки. На підставі вищевикладеного можна підсумувати, що, з одного боку, подальший розвиток системи професійної підготовки майбутніх учителів відбувається в руслі таких загальних тенденцій розвитку освіти й, зокрема, педагогічної освіти, як: фундаменталізація; гуманізація й гуманітаризація; демократизація; випереджаючий характер; безперервність; інформатизація тощо. З іншого боку, розвиток цієї системи характеризується своїми специфічними тенденціями, які переважною мірою зумовлені вимогами суспільства до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. — 2-ге вид., допов. — К. : Знання України, 2008. — 819 с.
2. Белікова Н. О. Сучасний погляд на перспективи модернізації вищої фізкультурної освіти / Н. О. Белікова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. — Випуск 12 (39). — С. 9-14.
3. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
4. Ильин Е. П. Психология физического воспитания : учеб. для ин-тов и фак. физ. культуры / Е. П. Ильин ; Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. — 2-е изд., испр. и доп. — СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2000. — 486 с.
5. Кукса В. Переорієнтація професійної самосвідомості студента-фізреабілітолога / В. Кукса // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. — 2002. — № 4. — С. 40–47.
6. Магин В. А. Развитие высшего профессионального образования в области физической культуры в контексте идей новой образовательной парадигмы / В. А. Магин // Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре и спорту (Минск, 8–10 апреля 2009 г.) — В 4 томах. — Т. 3. — С. 356–361.

7. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr>.

8. Пономаренко М. В. Сутність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності / М. В. Пономаренко // Науковий Вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. — Мелітополь : Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2011. — №7. — С. 319–326.

9. Про нову концепцію фізичної культури та спорту / [В. М. Платонов, В. С. Панюков, В. І. Патрушев, М. В. Туленков] // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні : матер. Першої респуб. конф. — Луцьк : Надстир'я, 1994. — С. 3–4.

ABSTRACT

TENDENCIES IN THE DEVELOPMENT OF THE SYSTEM FOR HIGH-END TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

B. I. Beziazychnyy

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)

E-mail: beziazychnyy58@mail.ru

The paper is devoted to the definition of the basic tendencies of development of system of preparation of the future physical education teachers at the higher school.

The paper notices that one of the necessary preconditions of successful performance of professional duties by a teacher is the maintenance of worthy level of its vocational training in a pedagogical university. For the possibility of effective improvement of this process it is important to accurately define prospects of the further development of the system of vocational training of the future physical education teachers. Thus, it is important to consider that these tendencies are completely co-ordinated with the general directions of modernization of pedagogical education as a whole according to the National doctrine of the development of education of Ukraine in the XXI century.

On the basis of the analysis of scientific positions of different scientists it is revealed that the further development of the system of vocational training of the future teachers occurs, on the one hand, in the flow of such general tendencies of development of pedagogical education as fundamentalization, humanization and humanitarization, democratization, advancing character, continuity, information, etc. On the other hand, the development of this system is characterized by its specific tendencies which are mainly caused by the society requirements to the professional work of the future physical education teachers.

Keywords: trends, training, pedagogical institute, physical culture, future teacher.